

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

ABP EN GRUP MIXT. EXPERIÈNCIA EN EL GRAU UNIVERSITARI D'INFERMERIA

- Arreciado Marañón, Antonia¹
Antonia.Arreciado@uab.cat
- Fernández Cano Maria Isabel¹
MariaIsabel.FernandezC@uab.cat
- San Rafael Gutiérrez, Sabiniana¹
Sabiniana.SanRafael@uab.cat
- Blanco Sánchez, Rafaela¹
Rafaela.Blanco@uab.cat
- Cònsul i Giribet, Maria¹
Maria.consul@uab.cat
- Quintantilla Martínez, Manel¹
Manuel.Quintanilla@uab.cat

(1) Universitat Autònoma de Barcelona
Departament d'Infermeria, Facultat de Medicina
Edifici M. Campus de la UAB. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Barcelona

1. **RESUM:** L'Escola d'Infermeria de la Vall d'Hebron de Barcelona va iniciar el curs 2002 una experiència d'innovació docent amb l' Aprenentatge Basat en Problemes (ABP). La necessitat actual d'ajustar-se als recursos i el convenciment dels docents de les bondats d'aquest mètode centrat en l'estudiant, dona lloc a l'inici d'una nova experiència de l'ABP en grup mixt (ABPGM). Objectiu: donar a conèixer l'experiència d'ABPGM duta a terme en assignatures integrades del Grau d'Infermeria.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

2. ABSTRACT: The School of Nursing at the Vall d'Hebron in Barcelona started the year 2002 with a teaching innovation experience: the Problem-Based Learning (PBL). The current need to adjust resources and the teachers's conviction of the benefits of this method, student-centered, gives rise to the beginning of a new experience of PBL in mixed group (ABPGM). Objective: to present the experience of ABPGM conducted in integrated subjects of the Degree of Nursing.

3. PARAULES CLAU: ABP, innovació docent, infermeria, ensenyament-aprenentatge. / **KEYWORDS:** PBL, teaching innovation, nursing, learning-teaching.

4. DESENVOLUPAMENT:

L'Escola d'Infermeria de la Vall d'Hebron de Barcelona va iniciar el curs 2002 una experiència d'innovació docent basada principalment en dos aspectes nuclears: la integració del currículum a partir de competències i la utilització de l'Aprenentatge Basat en Problemes (ABP) com a principal estratègia metodològica en la formació dels futurs professionals d'Infermeria. Actualment, després de més d'una dècada formant professionals amb aquesta estratègia docent i d'haver passat a formar part de l'estructura de la Universitat Autònoma de Barcelona com a Departament d'Infermeria, les restriccions pressupostàries ens han portat a la necessitat d'ajustar l'ABP als recursos existents per a la docència en l'àmbit universitari. Destacar, que aquest reajustament ha estat possible gràcies al convenciment que el professorat té de les bondats i beneficis d'aquest mètode d'ensenyament-aprenentatge centrat en l'estudiant que no vol perdre l'objectiu d'un aprenentatge integrat i ser més eficients davant de les demandes de les noves contractacions i dedicacions. És en aquest context que s'inicia una nova experiència de l'ABP en grup mixt (ABPGM).

Cal tenir present que, tot i que amb l'ABPGM es preserva el paradigma d'un ensenyament-aprenentatge centrat en l'estudiant, hi ha diferències substancials pel que fa a l'organització de les sessions, els recursos que es dediquen, el paper dels docents i l'avaluació.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

a) Objectiu

L'objectiu d'aquesta comunicació és donar a conèixer l'experiència de l'ABPGM duta a terme durant els cursos 2012-2014 en assignatures integrades del Grau d'Infermeria de la Universitat Autònoma de Barcelona.

b) Descripció del treball

L'experiència de l'ABPGM es va iniciar, a manera de pilotatge, durant el segon semestre del curs acadèmic 2012-2013, a tercer curs, i s'ha continuat durant el curs 2013-2014 a tercer i segon curs.

Alguna de les bondats de l'ABP és que es du a terme mitjançant sessions tutoritzades i presencials a l'aula per analitzar una situació problema que condueix l'aprenentatge. Mitjançant aquesta situació/problema, l'estudiant adquireix habilitats per afrontar problemes, prioritzar i cercar informació, prendre decisions i avaluar la seva activitat. El rol de l'estudiant és actiu perquè és el responsable del procés del seu aprenentatge. El rol del professor/a és el de facilitador i guia d'aquest procés.

L'estructura i desenvolupament del ABPGM plantejat és similar a la de l'ABP en grup petit (ABPGP) que com a docents de l'Escola d'Infermeria Vall d'Hebron estava implementat des del 2002. Es mantenen les tres sessions de tutoria per a cada situació/problema dissenyat en l'ABPGP però amb dues diferències. La primera és que, amb l'ABPGP les assignatures que s'integraven eren totes les que configuren un curs acadèmic gràcies al consens i el convenciment de tot l'equip docent. Per contra, en l'ABPGM s'agrupen aquelles assignatures en què el professorat no vol perdre les bondats del mètode però vol minimitzar el perjudici d'haver de compartir les hores de preparació que comptabilitzen en el Pla Docent de cadascun dels docents que configuren la unitat de les assignatures integrades. La segona diferència està en que amb l'ABPGP les tres sessions es realitzaven en grups reduïts de 23-25 estudiants amb el mateix professor/a, en canvi en l'ABPGM la primera sessió es conduïda per un professor amb la totalitat del grup matrícula de 95-100 estudiants.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Abans d'iniciar la unitat integrada els estudiants poden consultar la guia docent y conèixer la metodologia que s'utilitzarà, els objectius d'aprenentatge, les activitats que es duran a terme i el mètode d'avaluació.

L'estructuració de les sessions és la següent:

Primera sessió de tutoria d'ABPGM (grup gran)

Es realitza amb tot el grup d'estudiants matriculats i hem establert una durada de 4 hores. Al llarg de la sessió es combinen sessions plenàries amb treball en subgrups de 12 estudiants, bé sigui a l'aula si aquesta ho permet o en aules adjacents.

Aquesta primera sessió es conduïda pel professor expert d'una de les assignatures integrades.

El procés s'inicia lliurant als estudiants la situació/problema per escrit per tal que pugui ser llegida per cada estudiant i, a partir dels coneixements previs que tingui de la situació plantejada, formuli preguntes per la seva posterior posta en comú. ~~Aquí~~ Aquest ~~s'inicia el~~ treball s'inicia en grups petits.

Cada subgrup ha de confeccionar un llistat de preguntes que haurà d'ordenar en funció de la seva rellevància relacionada amb els resultats d'aprenentatge. La finalitat d'aquest treball és que, a partir del coneixement previ s'identifiqui tot el què es considera que s'ha d'aprendre i que estigui relacionat tant amb el problema plantejat com amb els resultats d'aprenentatge. Per aquesta activitat el temps proposat és d'una hora.

A continuació, en sessió plenària, es fa una posta en comú de les principals preguntes. Un representant de cada grup aporta de manera oral i escrita les dues o tres que consideren significants. Amb les aportacions de tots els grups, s'analitzen, s'ordenen per temàtica i/o seguint el procés d'atenció d'infermeria i es fa una prioritització en relació a la rellevància respecte als resultats d'aprenentatge. Per aquesta activitat es dediquen 50 minuts.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Posteriorment, i de nou en grups petits, s'elabora un pla de treball en concordança amb les preguntes prioritzades en el plenari i s'identifiquen possibles fonts d'informació i paraules clau per dur a terme la cerca bibliogràfica. Per aquesta activitat es dediquen 40 minuts.

Finalment, en sessió plenària es dissenya el pla de treball, que tindrà una part comú per a tots els estudiants i d'altres aspectes addicionals segons els interessos de cada grup. Per aquesta activitat es dediquen 60 minuts. Per concloure, el docent pot orientar sobre els aspectes que considera bàsics i suggerir fonts d'informació addicionals.

Segona sessió de tutoria d'ABPGM (grup petit)

Aquesta sessió es realitza íntegrament en grups petits. El grup discuteix les estratègies individuals de cerca i les fonts de consulta utilitzades per valorar críticament la informació recollida (la fiabilitat de les fonts, els mètodes d'investigació utilitzats, els mètodes estadístics aplicats,...). Posteriorment, es discuteix el pla de treball planificat, on tots els components del grup han de tenir l'oportunitat d'explicar la informació que han estudiat. Amb aquesta posta en comú, els estudiants s'estan capacitant per a l'avaluació crítica i correcció del seu coneixement previ, alhora que desenvolupen l'habilitat d'avaluar críticament el seu raonament del problema. Com a resultat de la discussió han d'extreure un resum de coneixements i abstracció dels principis i els conceptes que puguin ser aplicats a altres situacions anàlogues.

Tercera sessió de tutoria d'ABPGM (grup petit)

A l'igual que a la segona, aquesta sessió es realitza també en grups petits. Durant aquesta, s'analitza la situació problema treballada i es fa una síntesi de l'aprenentatge i objectius assolits. Es tracta de contestar les següents preguntes: Què és el que s'ha après de nou treballant el problema? Com es relaciona aquest aprenentatge amb els resultats d'aprenentatge? Quins principis o conceptes nous s'han discutit? Quins s'han après? Del que s'ha après, què ajudarà a entendre diferents problemes o situacions en el futur? Quines àrees d'aprenentatge es van identificar però no es van treballar? Preguntes totes elles que permeten identificar el coneixement assolit i el que encara resta pendent.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

En acabar la tercera sessió, els estudiants s'autoavaluen, avaluen la resta del grup, inclòs el docent, i reben una avaluació oral o escrita del tutor.

Avaluació

El model d'ABPGM va requerir el disseny de nous instruments d'avaluació. Per a la primera sessió es va confeccionar un document per recollir l'avaluació que el propi subgrup fa del seu treball. Es contemplen: l'assistència i participació; la recuperació de coneixement previ; la proposta, argumentació i justificació dels principals resultats d'aprenentatge relacionats amb la situació; la concordança del pla de treball amb les preguntes prioritzades en el plenari; el respecte de les opinions i intervencions dels companys al grup; i la identificació de punts febles i accions de millora.

Per a l'avaluació de la segona i tercera sessió es va elaborar una rúbrica, coneguda amb anterioritat pels estudiants, en la qual es van contemplar 4 dimensions: *responsabilitat* (puntualitat, fonts d'informació que utilitza i nivell d'estudi, identificació de punts febles i proposta d'accions de millora...); *habilitats d'aprenentatge* (identificació de principis i conceptes, reconeixement i integració de les dimensions biològica, psicologia i social dels problemes...); *comunicació* (capacitat de síntesi de la informació i utilització de terminologia professional) i *treball en grup* (contribució en la gestió de la dinàmica de grup, respecte als companys, acceptació de crítiques com a propostes de millora).

C) Resultats i/o conclusions

Donada la recent incorporació de l'ABPGM, es disposa d'una primera aproximació valorativa de l'experiència. Els docents manifesten dificultats estructurals i de conducció de grups grans amb aquest tipus de metodologia activa. Els estudiants, per la seva part, es mostren menys satisfets amb la dinàmica de la primera sessió. Manifesten sentir-se incòmodes amb el fet d'haver de canviar en diferents moments durant la sessió d'espai i la forma de treballar i passar de fer-ho en grups petits a grup gran. Aquest aspecte pot estar relacionat amb la comparació de la seva experiència prèvia d'ABP en grups petits durant

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

les tres sessions a un mateix espai. Hem de tenir en compte que malgrat aquesta insatisfacció, l'estudiant surt d'aquesta primera sessió havent aconseguit els objectius de la mateixa, es a dir, amb un pla de treball tutelat pel professor expert responsable d'una de les assignatures integrades.

D'altra banda, si tenim en compte els resultats d'aprenentatge vinculats a les competències, s'ha de dir que s'assoleixen aquells planificats a les guies docents de manera similar a com es feia amb l'ABP tradicional (primera sessió en grups petits).

Finalment, amb aquesta proposta de l'ABPGM, s'assoleix l'objectiu de reduir les necessitats de recursos per a dur a terme l'ABP tradicional donat que amb aquest, per la primera sessió era necessària la presència de quatre professors. Amb l'ABPGM només es necessita un, encara que per les dues sessions següents tornaran a participar quatre professors, un per cada grup. Aquest aspecte, en termes contables es podria resumir dient que cada professor guanya hores per comptabilitzar com a modalitat de teòrica i l'administració s'estalvia hores de professorat.

Si bé l'experiència d'un curs acadèmic és molt incipient si que s'ha percebut un grau de satisfacció molt més alt cap a la primera experiència amb l'ABP grup petit que amb l'ABP grup mixt. Tot i això es segueix amb la idea de millorar el disseny de l'ABPGM per fer possible la continuïtat de la metodologia amb el context actual.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Historia de un cambio: un currículo integrado con el aprendizaje basado en problemas. Escola universitària d'Infermeria Vall d'Hebron. Barcelona: Enciclopedia Catalana, Sau; 2007.

Branda, L. A. (2009). L'aprenentatge basat en problemes. En Universidad Autònoma de Barcelona (Ed.), L'aprenentatge basat en problemes (pp. 11-46). Bellaterra: IDES de la UAB.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Cònsul, M. (2010). Ensenyar i aprendre infermeria amb un currículum integrat per mitjà de l'aprenentatge Basat en Problemes. El cas de l'Escola Universitària d'Infemeria Vall d'Hebron. Tesis doctoral, Departamento de Didáctica y Organización Educativa. Facultad de Pedagogía. Universitat de Barcelona.